

Kultur- og likestillingsdepartementet
Postboks 8030 DEP
0030 OSLO

**SYSSELMESTEREN
PÅ SVALBARD**

<i>Vår dato:</i>	<i>Vår ref: (bes oppgitt ved svar)</i>	<i>Deres dato:</i>	<i>Deres ref:</i>
16.05.2024	24/00992-2	05.03.2024	24/503

Høringsbrev - Inkorporering av CRPD i norsk lov

Det vises til Kultur- og likestillingsdepartementets brev av 5. mars 2024 om ovennevnte.

Ulike problemstillinger relatert til Svalbard er gitt en egen omtale i utredningens kapittel 11.4. Blant annet er vist til at Norge i sin tid ikke tok noe forbehold vedrørende Svalbard i forbindelse med ratifisering av de konvensjoner som senere ble inkorporert i LOV-1999-05-21-30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven). Denne unnlattelse har siden fått ulike følger, og synes også å ha fått en annen karakter og betydning i dag enn hva den hadde på 1990-tallet.

Det eneste som, oss bekjent, sies om fraværet av et slikt forbehold og/eller drøftelser og diskusjoner omkring dette i forbindelse med menneskerettsloven, er at det da anses som «*naturlig at også loven gjelder på Svalbard*» (jf. Ot. prp. nr. 3 (1998-1999)). Sett med dagens øyne er spørsmålet mer og heller *hvilke følger* det manglende forbehold har, fremfor hva som er en *naturlig* følge av dette.

Sysselmesteren har ikke undersøkt dette, og har for den del også få muligheter til å gjøre det, men på generelt grunnlag må uansett kunne stilles spørsmål ved hvor langt fremme Svalbard-relaterte problemstillinger var i forbindelse med ratifiseringen som nevnt. I sin art er dette omfattende prosesser og som også dels foregår på et internasjonalt plan. At Svalbard i disse prosesser kanskje ikke fikk, og/eller hadde den fremste bevissthet, kan ikke utelukkes, og er dels også forståelig i et ellers meget omfattende arbeid.

Og særlig må i denne forbindelse fremheves det udiskutable faktum at Svalbard – og spesielt Longyearbyen – var helt annerledes på 1990-tallet sammenlignet med i dag. Dette både med tanke på organisering og lokal drift og styresett, og også med hensyn til hvor mange og hvilke personer som tok opphold her på den tiden.

Blant annet ble Longyearbyen lokalstyre – og som uansett vil stå sentralt i tematikken her som stedets «kommune» – først opprettet i 2002. Det forutgående fravær av en slik «kommunefunksjon», kan derfor godt ha virket inn på betraktninger om den praktiske relevans, og følgelig også den konkrete bevissthet om disse forhold. For den del kanskje sågar ha medført at aktuelle

problemstillinger omkring inkorporering av denne typen rettigheter på Svalbard ikke kom på dagsordenen for drøftelse overhodet.

Hensikten med å nevne dette er at slike forhold i så fall også vil være en del av bakteppet for de konklusjoner en kan eller skal trekke om disse problemstillinger. En beskrivelse og utredning som den som gis i kapittel 11.4, ville, slik Sysselmesteren ser det, vært viktig og hatt en betydelig relevans som en del av prosessen med ratifikasjonen som nevnt. Samtidig var altså ikke flere av de «utløsende elementer» til stede i og med bl.a. datidens fravær av en «kommune» (Longyearbyen lokalstyre).

Det gjennomgående tema i alle disse diskusjoner – enten de er blitt tatt, ikke blitt tatt og/eller burde vært tatt – er hele veien at de særegne forhold og rammebetingelsene på Svalbard har og vil måtte ha konsekvenser for hva som kan kreves oppfylt på Svalbard, og hva som må oppfylles andre steder.

Hva de «særegne forhold og rammebetingelser» består i, er blant annet beskrevet i kapittel 11.4 som nevnt, og videre i flere stortingsmeldinger om Svalbard. Og kort kan disse oppsummeres i at Svalbard/Longyearbyen ikke skal være et livsløpssamfunn og folk skal klare seg her selv blant annet gjennom å ha både bolig, jobb og inntekt, og ellers ikke behøve ulike offentlige støtte- eller hjelpefunksjoner. De tjenester som gis eller tilbys her, innenfor eksempelvis helsevesen og utdanningstilbud, er følgelig også begrenset eller tilpasset til dette. Videre gjelder heller ikke utlendingslovgivningen her, og det er blant annet en lavere skatt enn på fastlands-Norge.

Menneskerettighetsbestemmelser er normalt generelle i sin utforming. Norge overholder sine menneskerettslige forpliktelser overfor alle som oppholder seg på Svalbard. Samtidig er det som nevnt også noen særegne forhold og rammebetingelser for opphold på øygruppen. Og dette innebærer at ikke alle rettigheter kan kreves oppfylt på Svalbard sammenlignet med fastlandet.

Reglene og systemet er at dersom enkeltpersoner har behov for et tjenestetilbud som ikke finnes på Svalbard, og/eller ellers ikke klarer seg her ved for eksempel ikke å ha arbeid og inntekt eller bolig, så må nordmenn henvende seg til sin hjemkommune på fastlandet, og utlendinger må henvende seg til sitt hjemland. Og dette gjelder på samtlige områder, også på andre områder enn barnehage og skole/utdanning/voksenopplæring etc. Om vedkommende i slike situasjoner deretter vil kunne fortsette å bo på Svalbard, vil i stor grad avhenge av om det oppståtte behov kan løses «der og da» på fastlandet/i hjemlandet, slik at vedkommende ev. kan reise tilbake til Svalbard uten særskilte hjelpebehov.

Om de «forholdsmessighetsvurderinger» som beskrives i kapittel 11 (på side 123) er nok eller tilstrekkelige til å hensynta de særegne forhold og rammebetingelser på Svalbard, slik de er beskrevet ovenfor, er vanskelig for Sysselmesteren å svare på. Men tanken må uansett være at disse særegne forhold og rammebetingelser vil måtte innebære at de facto forskjellsbehandlinger er saklig og forholdsmessig, og dermed heller ikke i strid med ulike menneskerettslige diskrimineringsforbud.

Avslutningsvis vises også til at utvalgets mindretall mener konvensjonen ikke bør inkorporeres i det hele tatt, og hvis det skal gjøres, at det i så fall gjøres i LOV-2017-06-16-51 om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven). I denne loven er forholdet til Svalbard særlig regulert, jf. lovens § 3.

Mindretallet viser blant annet til at de mener en inkorporering vil gå for langt også overfor de «ordinære» kommuner på fastlandet. Og dette kan uansett ikke bety annet enn at det samme i hvert fall, og enn mere, vil gjelde overfor Svalbard og Longyearbyen lokalstyre. Så gjenstår i begge tilfeller spørsmålet om hvordan dette skal hensyntas og løses, men skjer inkorporeringen i likestillings- og diskrimineringsloven, er i hvert fall der også en mulighet til å vurdere forholdene både i selve loven og i det tilhørende lovarbeid, jf. blant annet den nevnte § 3 over.

Sysselmesteren både deler og stiller seg ellers bak mindretallets vurderinger og synspunkter med hensyn til Svalbard.

Med hilsen

Katharina Rise
assisterende sysselmester
e.f.

Henrik Rotneberg
juridisk rådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk, og har derfor ikke håndskreven signatur

Kopimottakere:
Justis- og beredskapsdepartementet